

ELLENÁLLÁS ÉS ESENDŐSÉG

Venyegyikt Jerofejev Örömhíre

Józanság és kultúra – ez volt a címe annak a lapnak, amelyben a *Moszkva–Petuski*, Venyegyikt Jerofejev kultuszregénnyé vált remekműve végre az orosz olvasók elé kerülhetett, illegális és nyugati kiadások után, négy folytatásban, a káromkodások helyén kipontozva. Az 1928-ban indított, alkoholizmus ellen harcoló lap többször megszűnt, harmadik halála 1990-ben egybeesett Jerofejev halálával, akinek művei javarészt posztumusz publikációként jelentek meg. Ez szimbolikussá emeli a műveit oly gyakran záró, az elbeszélő maga által elbeszél megsemmisülését.

Az *Örömhír* sok vonatkozásban a *Moszkva–Petuski* (1970) előszövegének is tekinthető; Jerofejev egyetlen még korábbi műve az *Egy pszichopata feljegyzései* (1956–58), ezt tizenhét évesen kezdte el. Az *Örömhír* 1962-ben, a Hruscsov-korszakban született, az óvatos lázadások idején. Ebben az évben az akkor 24 éves Jerofejevet először a moszkvai egyetemről zárták ki, majd ősszel a vlagyimiri tanárképző főiskoláról is, bibliaolvasás miatt. Az *Örömhír* még szamizdatban sem terjedt, mert az író befejezetlennek tekintette, egy interjú tanúsága szerint még ki akarta dolgozni és enyhíteni akart a kifejezésmódon. Társfordítóm, Manchin Júlia 2008-as szakdolgozata ezért „a szamizdat apokrifjé”-nek nevezte.

Jerofejev élete éppen olyan hányatott és szimbolikusan is olvasható eseményekben gazdag volt, mint hőseié, mégsem azonosítható azzal a mítoszivá emelt kultikus alakkal, akivé maga, majd kortárs kritikusi emelték, utóbbiak kódokat és maszkokat tulajdonítva, sőt „életírásokat” szentelve neki. Mint az itt következő mű ékesen bizonyítja, ennek táptalaja a szakrális szövegek és gesztusok gazdagsága, amelyek azonban olyan különös groteszkbe fordulnak, ahol megmarad a magasztos pólus méltósága, és nem sározódik be, mert a szovjet, alantas pólusként megjelenő szubkultúra (munkakerülés, alkoholizmus) az ellenállás „melankolikus” magatartásformája, s egyben az emberi gyarlóság és esendőség szeretetteljes, mégis tragikus beismerése. Az abszurdal határos nevetés e bukás rezignált konstatálása. A bibliaparafrázisként stilizált szövegben még számtalan irodalmi és filozófiai hatás és áthallás érzékelhető, a legerőteljesebben talán Nietzsche *Zarathustrájának*, valamint Velimir Hlebnjikov *Zangezi* című, 1922-es futurista és értelmén túli „felsőbb-” vagy „szuper-” elbeszélésének gondolatmenete és hangvétele.

Jerofejevet többek között ezért, a műveltségi anyag és az utcai szubkultúra állandó keverése miatt az orosz posztmodernnek nevezett áramlat egyik forrásértékű alkotójának tartják. Irodalmisága egyben metairodalmi, mert kibeszéli a szöveg születését, és maga a szólas és megírás is problémaként jelenik meg, valamint beleszövi a próféta, a szent örült, a bohóc és a krisztusi áldozat pózait.

A posztmodernség emlegetése nagyon is helyénvaló az itt közölt, önállóan soha meg nem jelent mű esetében, amelyet a szerző legtöbb élettrajza nem is jegyez. Ugyan befejezetlennek tekintette írója, ám idővel a töredék maga is műfajjá válhat. Szemlélet kérdése, hiszen minden befejezetlennek tűnhet, és minden, aminek végére a halál vagy a szerző pontot tesz, szerves egésznek tekinthető.